

veću pažnju privlači fresko-kompozicija s isceljenjem sedam bolesnika obolelih od lepre. U vezi njihovog izlječenja, priredena je prava gozba, s igranjem, pevanjem, pijenjem vina i muzikom. U Markovom manastiru, blizu Skopja, nalazi se freska sa slikom isceljenja bolesnika sa suvom rukom (paralizovanom). U selu Nerezi, nedaleko od Skopja, nalazi se fresko-kompozicija sa likom sv. Pantelejmona, koji u jednoj ruci drži skalpel a u drugoj ruci kutiju sa lekovima. Grad Kostur, u Jegejskoj Makedoniji, je poznat sa svojih osamdeset crkava. Pažnju medicinskog oka privlače dve fresko-kompozicije. Na jednoj je predstavljen Simeon Stolpnik sa jednim neverovatno realističkim momentom iz njegovog života. Jedna njegova noga je naslikana van stuba, na kome je živio, sa crvima u rani iz koje oni ispadaju. U crkvi sv. Vrača u Kosturu nalazi se slika sa scenom „Hristos isceljuje obolelog od vodene bolesti“. Bolesnik se podupire na štakama. Njegovi donji ekstremiteti su prikazani u odnosu na trup tela ogromni i deformisani i antepinirani ispred tela. Ove freske, prednje dve, su delo vizantijskih zografa. Za razliku od slika makedonskih zografa, te freske potresaju gledaoca.

Na najvećem broju fresko-kompozicija u Makedoniji, izlečitelj čudotvorac je Isus Hristos, kao što i čitamo u Jevandelju. To nije slučajno. Lečeće sile antičkih i orijentalnih božanstva hrišćanska religija je inkarnisala u ličnosti Isusa Hrista, sina božjeg i spasioca čovečanstva. Njegov lik izlečitelja čudotvorca više je dat sa transmissionom namerom — da se veruje u isceljitelnu moć Hristove religije, u isceljitelnu moć njenih kanonskih predstavnika i hramova.

BIBLIOGRAFIJA

¹⁾ Bošković D., O nekim našim graditeljima i slikarima iz prvih decenija XIV veka, Starinar, SAN, Beograd, 1959. — ²⁾ Brezjanin R., Istorija zdravstvene kulture Makedonije —, tekst gotov za štampu. — ³⁾ Dechamps P., L'art médiéval yougoslave —, Paris, 1950. — Levental Z., Likovi bolesnika; bolesnička oprema na starim srpskim freskama —, Med. pregled, Novi Sad, 1953. — ⁴⁾ Millet G., La peinture du Moyen âge en Yougoslavie —, Paris, 1954. — Miljković P., Tvoreštvo na srednovekovnite zografi Mihailo i Eutrihij —, Doktorska disertacija, Skopje, 1964—1965. — ⁵⁾ Radojčić S., La pitura in Serbia e in Macedonia —, X Corso di cultura sull' arte ravennate e bizantina. — ⁶⁾ Ružičić U., — Extrait des comp. ren. du IX Congrès Intern. d'Histoire de la Médecine.

LES FRESQUES DE MÉDECINE EN MACÉDOINE

Risto BREZJANIN

La peinture médiévale murale de médecine en Macédoine représente une contribution à la culture macédonienne du Moyen Age et surtout à la culture de santé. Quoique la composition des fresques soit en général le reflet de la peinture byzantine, on y distingue d'une façon évidente, à côté de caractéristiques médiévales, les éléments de la vie quotidienne et du milieu des zographes.

Un grand nombre des sources maigres de la culture de santé médiévale macédonienne, sont suppléés par les compositions des fresques des zographes macédoniens.

OSVRT NA BROJČANO STANJE VETERINARA U HRVATSKOJ I SLAVONIJI OD 1893. DO 1930. GODINE

Marko KADIĆ

Posljednjih desetak godina naglo je porastao broj veterinarara ne samo u SR Hrvatskoj (1962 — na 1.195) nego i u cijeloj Jugoslaviji. Ali u prošlosti porast je bio postepen i spor, kako će nam to pokazati podaci iz nekoliko priloženih tabela.

Vidniji napredak i razvitak veterinarstva počinje u Hrvatskoj i Slavoniji zapravo od hrvatskog preporoda tj. od 1830. godine i osnutka Gospodarskog društva 1841. Ali ono je postojalo i ranije u graničnom pojasu prema Turskoj tj. u Vojnoj krajini, koja je imala 18 pukovija i jedan bataljon stalne vojske, a protezala se od Slovenije pa dužinom Hrvatske i Slavonije uz Savu sve do Zemuna. U tom vojnički organiziranom području, gdje je sva upravna i sudska vlast bila u vojničkim rukama nastao je i prvi veterinarski zakon u tzv. Cantonsregulativu od 4. V 1787. god. Veterinarsku službu obavljaju od 1809. god. osposobljeni veterinari od 19 liječnika i ranarnika, koji su 1807. god. bili poslani u Beč i svršili dvogodišnji tečaj na tamošnjem Veterinarskom institutu, koji je također bio u vojničkim rukama, pa su se tako osposobili i za veterinare. Dotle su veterinarske poslove obavljali ranarinci i liječnici, iako nisu imali posebne veterinarske sprema.

Ta je vojnička veterinarska služba i njena organizacija, zakoni, naredbe i propisi uticala na veterinarstvo u civilnoj Hrvatskoj, što je vidljivo iz više naredaba i propisa i sprečavanju i utamanjivanju pojedinih zaraznih bolesti, jer su takve naredbe po godinu dvije propisivane u građanskoj Hrvatskoj nakon što su bile objelodanjene u Vojnoj krajini.

Poslije razvojačenja Vojne krajine i njenoga konačnoga pripojenja građanskoj vlasti tj. Kraljevskoj zemaljskoj vladi u Zagrebu 1881. prešlo je i dosta veterinarara u građansku službu pa su i oni svojim načinom rada uticali na daljnju organizaciju i razvitak veterinarstva.

Prva nam tabela pokazuje nazive i sjedišta osam županija s brojem kotareva u svakoj, a bilo ih je svega 70. Vidljivo je zatim, koliko je bilo gradova municipija i ostalih gradova kao i općina (svega 513).

S obzirom na sadržaj ovoga prikaza, najvažniji su podaci o broju veterinarara i njihovu porastu u pojedinim županijama u navedenim godinama. Brojke su raznolike kako u početnom stanju 1893. tako i u porastu u daljnjim godinama i prema stanju 1930. godine. U većim gradovima i županijama s brojnijim i naprednijim stočarstvom brže se povećava i broj veterinarara, a tako je to bivalo i kasnije pa donekle i danas.

Tabela 1

P R E G L E D
područja, ustanove i broja veterinaru u Hrvatskoj i Slavoniji
(1893, 1901, 1918 i 1930.)

Tek broj	Županija	Kotareva	Gradova municipija	Ostalih gradova	Općina	Svega veterinaru				Opaska
						1893	1901	1918	1930	
1	Ličko krbavska Gospić	9	—	1	31	3	5	10	8	Za 1930. uzeto područje prema stanju u godini 1918. i broj veterinaru na tom području bez obzira na političko administrativnu podjelu (npr. Županija srijemska)
2	Modruško riječka Ogulin	8	—	1	55	3	5	8	10	
3	Zagrebačka Zagreb	15	1	3	91	13	22	32	72	
4	Varaždinska Varaždin	8	1	—	37	7	10	10	14	
5	Bjelovarsko—križevačka—Bjelovar	8	—	3	43	7	11	14	22	
6	Požeška Požega	6	—	2	60	6	8	11	10	
7	Virovitička Osijek	6	1	—	55	14	8	11	17	
8	Srijemska Vukovar	10	1	3	141	8	14	19	27	
S v e g a		70	4	13	513	61	83	115	180	

Druga tabela nam pokazuje, kako su veterinaru bili raspoređeni po mjestima zaposlenja i vrsti službe, a ujedno i njihov broj navedenih godina. Dok je 1893. bio svega 61 veterinar, 1918. godine taj se broj povisio na 115. Vidljivo je nadalje, da te godine u svakoj županiji ima po jedan ili više veterinaru, a gotovo svi kotarevi imaju po jednog veterinaru. Opaža se porast broja veterinaru u gradovima, a donekle i u općinama.

U tabeli 3 prikazano je brojno stanje veterinaru prema zaposlenju u 1930. god., jer se nije moglo svrstati sve u tabelu 2 zbog razlike ustanova i mjesta službovanja. Ta nam tabela pokazuje, da je broj veterinaru vidno porastao. Tome je doprineo naš prvi Veterinarski fakultet u Zagrebu, koji je otvoren 1919., pa su već poslije 1924. god. počeli stizati u službu prvi veterinaru s toga Fakulteta. Nadalje vidimo, da je u većim gradovima naročito porastao broj veterinaru, ali je porastao i u općinama, a povećan je i u sjedištima kotareva, gdje ima ne samo jedan nego i po dva i više veterinaru. Pojavili su se i privatni veterinaru, kojih ranije nije bilo osim što su se privatnom praksom bavili malobrojni penzioneri, kojih je sada i više evidentirano.

Tabela 2

P R E G L E D
broja veterinaru prema zaposlenju i službi u Hrvatskoj i Slavoniji
(1893, 1901. i 1918.)

Tek broj	Mjesto službovanja	G o d i n a		
		1893	1901	1918
1	kod Zemaljske vlade Zagreb	3	4	7
2	u Županijama (1—8)	8	14	13
3	u kotarevima (1—70)	32	49	69
4	u Zemaljskoj pastuharni Zagreb Galdovo i Kutjevo	1	3	2
5	u gradovima (municipijama) (1—4)	4	5	4
6	u ostalim gradovima (1—13)	4	4	10
7	u općinama (opć., priv., penzioneri i vojni)	8	2	6
8	u Bakteriološkom zavodu Križevci	1	1	2
9	u Zemaljskoj potkivačkoj školi Zagreb	—	1	2
S v e g a		61	83	115

Prema izvorima i popisima veterinaru, na temelju kojih su ove tabele sastavljene, osvrnut ćemo se na još neke općenite podatke i činjenice, koje se iz tabela ne vide, jer su u njima samo brojčani podaci i mjesta službovanja.

Godine 1893., a donekle i 1901. bio je najveći broj veterinaru stranaca, a suđeci po prezimenima bili su to Nijemci, Česi i Židovi, dok je Hrvata i Srba bilo vrlo malo. Po kvalifikacijama bilo ih je i osposobljenih vidara staroga i novoga sustava uz diplomirane veterinare. Ali već 1918. god. broj veterinaru Hrvata i Srba povećao se preko polovice, a oni sa stranim imenima već su se prilično nacionalizirali! U popisu nema više veterinaru bez veterinarske diplome.

Godine 1930. na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu nalazi se već 26 veterinaru, a u higijenskim i bakteriološkim zavodima u Zagrebu i Križevcima svega 6. Ukupni broj je brže porastao. Potrebu veterinarskog djelovanja na terenu tj. po općinama i što bliže stočarima sve više zadovoljavaju općinski veterinaru, što će se u kasnijem razdoblju još jače izraziti.

Tabela 3

P R E G L E D
broja veterinarara prema zaposlenju i službi u Hrvatskoj i Slavoniji
u godini 1930.

Tek broj	Mjesto službovanja	Broj veterinarara	Opaska
1	u Veterinarskom fakultetu, Zagreb	26	Na području Hrvatske i Slavonije bilo je 1930 još i 14 veterinarara u vojnim jedinicama
2	u Savskoj banovini, Zagreb	6	
3	u higijenskim i bakteriološkim zavodima — Zagreb, Križevci	6	
4	u Kotarevima (1—70)	85	
5	gradskih i općinskih	30	
6	graničnih veterinarara	2	
7	u Državnoj ergeli	1	
8	u Potkivačkoj školi Zagreb	1	
9	privatnih veterinarara	15	
10	u penziji	8	
S v e g a :		180	

Poslije 1930. pa do 1962. god. broj se veterinarara u SR Hrvatskoj povećao od 180 na 1195 tj. za nešto više od 6 puta za 32 godine ili prosječno 31 veterinar više u svakoj godini! Tome povećanju su mnogo pridonijeli i daljnji veterinarski fakulteti otvoreni u tome razdoblju u Beogradu, Sarajevu i Ljubljani.

IZVORI

¹⁾ Zvonimir Benčević, Prilozi povijesti veterinarstva Hrvatske i Slavonije od 1800. do 1850. te povijesti veterinarstva i stočarstva bivše Vojne krajine do njezinog ukinuća. (doktor disertacija 1923.) — ²⁾ Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Hrvatske i Slavonije Zagreb 1901. — ³⁾ Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Hrvatske i Slavonije Zagreb. 1918. — ⁴⁾ Jugoslovenski veterinarski kalendar za 1931. Zagreb 1930. — ⁵⁾ Marko Kadić,

Iz prošlosti veterinarstva u Hrvatskoj (1893) Vetserum, br. 3—4/1967. Zagreb. — ⁶⁾ Marko Kadić, Veterinarska knjiga prije i poslije Preporoda. Godišnjak Pododbora M H Vinkovci br. 2, 1963. — ⁷⁾ Marko Kadić, Popis i raspored veterinarara u Hrvatskoj i Slavoniji 1901. (rukopis). — ⁸⁾ Marko Kadić, Popis i raspored veterinarara u Hrvatskoj i Slavoniji 1918. (rukopis).

LE NOMBRE DES MÉDECINS VÉTÉRINAIRES EN CROATIE DE 1893 À 1930

Marko KADIĆ

Au cours des 37 années, de 1893 à 1930. le nombre de médecins vétérinaires augmentait au fur et à mesure de l'augmentation de l'élevage.

Les réglemens internationaux et les intérêts du pays exigeaient la prévention des zoonoses, afin de pouvoir augmenter l'exportation du bétail et des produits d'origine animale, ce qui nécessitait un plus grand nombre de médecins vétérinaires—comme on peut le voir sur les tables dans le texte.